

МЕШАЊЕ РЕЧИ И НАРОДНА ЕТИМОЛОГИЈА

од

ВАСА ТОМАНОВИЋА

1) *врдаши*, *врдам* („ševaljiti, varakati se, kao micati se, okretati se tamo amo uklanjajući se čemu“, Rj. Iv. Br. II, 746) = *вршјешши*, *врћкати*, *врцкати се*, *варакаши се* + *мрдаши*.

2) *гром еши*, *громим* („grmjeti... i gromjeti“, Rj.¹ III, 460) = *грмјешши* + *гром*. Да су ове речи у говору долазиле заједно види се из примера: „тунје ми сјесају, громови све гrome“ (Ibid.)

3) *клопешаши*, *клопешем* („klopotati. – Samo u Stulićevu rječniku“, Rj. V, 89) = *клопешаши*, *клопешем* (стсл. клопотати) + *клепешаши*, *клепешем* („Od XVII vijeka“ Rj. V, 55). Иначе овакве речи „имају наставак *et* или *ot* према томе, је ли у slogu пред тим наставком *e* или *o*“ (Маретић „Gram.“ 92).

4) *линдоваши*, *линдујем* [„besposličiti. – Nepoznata postanja („zar od ar. lejjin, tur. lejn, mekan, ar. tur. linet, mekota, slabost?). – U dva pisca Slavonca ... XVIII vijeka ... a grihota nije lindovati“, Rj. VI, 96] = *линиши се*, *линчариши* (икавски) + *иландоваши*.

5) *мйкнуши*, *мйкнем* (макнути; у Дубр.) = *мйцаши*, *мйчем* + *макнуши*, *макнем*. Овај се глагол чује у Дубровнику поред макнути, од којег се разликује тим што има умањено значење као глаголи јавнути, скдкнути, кљуцнути, плуцнути (Маретић „Gram.“ 341).

6) *обрљужаши*, *обрљужам* („oprati kakogod, slabo, na brzu ruku tako, da ostaje na pola obrljano. Od o-brljužati; samome brljužati nije se našlo potvrde. Govori se u Lici“, Rj. VIII, 464) = *обрљаши*, *обрљам* (упрљати) + *лужаши*, *лужим* (у значењу: „kvasiti u sijeđu“ од XVIII в.; Rj. VI, 232).

7) *паштрити се*, *паштрим се* [„isto što i paštiti se (s nejasnim -r-) Rj. IX, 697] = *паштши се* (журити се, старати се) + *журиши се*, *стараши се*, прешити.

¹) Rječnik Jugosl. Akad. Из овог, из Вукова речника, 1935 (=С. Рј.), из речника Ивековића и Гроза (=Iv. Br.) и из Даничићева речника књижевних старина (Дан.) узете су речи о којима се говори у овом раду; за речи које нису узете из ових речника каже се где се говоре.

8) *пошкрайаши*, *пошкрајам* („pf. isto što poškropiti“, Rj. XI, 83) = *пошкројиши*, *пошкројим* + *поштрайаши*, *поштрајам* („poprskati, pokropiti, poškropiti“, Rj. XI, 100).

9) *поштрайиши*, *поштрајим* („isto što poštrapati“, Rj. XI, 100) = *поштрайаши* + *пошкројиши*.

10) *рукаши*, *ручѐм* (рѹкати, мѹкати) = *рукаши*, *рѹчѐм* + *мѹкаши* *мѹчѐм*; *бѹкаши*, *бѹчѐм*; *рукнуши*, *рукнѐм* („рикне п. р. во кад се рани. v. impf. rukati“, Iv. Br. II, 360) = *рукнуши* + *мѹкнуши*. Вероватно глаголи рукати и рукнути нису добивени мешањем сваки за себе, него је прво постао један, а онда према њему други.

11) *шанѣаши*, *шанѣам* („ђаво га тѣнѣа“; говори се у Леп. Б. Кот. „nātāncati... isto što patentati“, Rj. VII, 677) = *шаншаши*, *шаншѣам* (тал. tentare; М. Милас: „Ispravci dubr. rij. u Vukova rij.“ Rad 136, стр.), *шѣншаши*, *шѣншѣам*, *шѣнчиши*, *шѣнчим* [(„у Дубр.) vide tentati“ С. Р. 755; „тентати кога, vide наврѣати“, С. Р. 759] + *наврѣаши* („на што га наводи и наврѣа ѣавао... Kad je ko sve oko koga i наврѣа га на којешта. Vuk. rječn. s. v. podsjesti“, Rj. VII, 757).

12) *цицкаши*, *цицкѣм* („vidi strickati u Hrvatskoj... isporredi cicija“, Rj. I, 777) = *цијејаши* + *сѣрицкаши*.

13) *одебѣаши се* (Маретић: „Jez. savjetnik“, стр. 74: „мога бити без рѣјѣсе се“) = *одебѣаши* + *ујојиши се*.

14) *одрвѣчиши се*, *одрвѣчим се* („postati kao drvo, zapanjiti se“, Rj. VIII, 670) = *одрвениши се*, *одрвеним* + *укочиши се*, *укочим*.

15) *скочиши се* (у Дубр.: „Ја сам се скочила с постеле“) = *скочиши* + *дигнуши се* („дигнути се скочивши“).

16) *усташи се* („у прѣсми мјесто устати: устаде се Але од Новога“, С. Рј.) = *устануши* + *дигнуши се*.

17) *дрчурлија* („vidi dječurlija, isporedi i deran, derište. – u паше вријете у Lici“, Rj. II, 764) = *деран*, *деришѣ*, *дерле*, *дѣлѣд* + *дјечурлија*.

18) *кошѣа*, *кошѣица* (говори се у Б. Луци; кошѣица) = *кошѣица* („Od XVII vijeka... u воѣу... кошѣица od masline“, Rj. V, 387) + *шиѣица*, *сѣица* („сјеменка од бундеве“ итд. С. Р. 874).

19) *лабрѣа* (лабрѣа) = *лабрѣа* („... име usnici, gubici. Dao mi po labrnji... u Lici“, Rj. V, 860) + *брада* (mentum).

20) *Мирисанда* („име ваљада ѣенско тамна постанја... Vidi Mirošanda“, Rj. VI, 741) = *Мирисава* (ѣенско име исто које и Mirošava“, Rj. VI, 742) + *Миросанда* („ѣенско име у Србији“, Rj. VI, 748), Роксанда, Росанда. *Миросанда* = *Миросава* + *Росанда*.

21) *ошрава* („isto što otava“, Rj. IX, 438) = *ошѣава* („trava, koja na livadama raste, pošto se pokosi prva“, Rj. IX. 350) + *шрава*.

22) *циѣија*, м. („tvrdica, mođe biti od madđ. csipö, koji štira, csipisz, vrlo malo, isporedi cicija, cjepidlaka“, Rj. I, 777)

= *циција* + *ијејидлака*. Реч *циција* (за коју у Rj. I, 777 пише: „Postanjem će biti od tal. cica, malenkost, franc. chiche, tvrdica, lat. ciccum, malenkost“) могла је постати од *цицкати* (види бр. 12), дакле *циц-ија*: човек који цепа длаку на четворо, у колико је ова реч најпрво означавала *цепидлаку* (sickav... sićušan, o pismu: sickavo pismo... isporedi cicija“, Ibid.).

23) *обвезашан*, *обвезашна* [„isto što obavezan... Riječ ovu upotrebljavaju gdje koji hrv. pisci, ali je rdavo načinjena, jer ima nastavak, s kojim u dobrom jeziku nema načinjenih nikakvih pridjeva (-atan“, Rj. VIII, 493] = *обвезан* + *облигашан* (= *обавезан*, нем. obligat, „Нем.-сх. речник“ Ристића и Кангрге, 1079).

24) *Облигашан* = нем. obligat (лат. obligatus) + *обавезан*. У Rj. се налазе примери *oblegan*, од *oblegati* (VIII, 392) и *obligan* од *obligati* (397).

25) *синошњи*, *а*, *е* (= *синоћни*; у Дубр.) = *синоћни* + *ју-прошњи*, *данашњи*, *вечерашњи*, на који је начин постао и облик *јучерашњи* од *јучерањи* (Rj. IV, 672), а тако и *сјутрашњи*, *сутрашњи* од *сутарњи*.

26) *правидан*, *правидна* („pravedan... zakonit... Nejasno je -i- kao i u pravitan“, Rj. XI, 407) = *праведан* + *правичан* (= *праведан*), *правилан*. Овако се може протумачити и *правитан* као *правешан* + *правичан*.

27) *додолён* [„vidi donle, od čega postaje tijekom što tu je opet pridano do bez potrebe (isporedi ozgo, ozdo, odozgo, odozdo) čim postaje dodonle, a pak premiještanjem slova i dodanjem krajnoga n - U naše vrijeme ... u Risnu“, Rj. II, 633] = *донле* + *одвлён*, јер те речи долазе у говору заједно: *одовле донле*.

28) *најнасе* (= *напосе*; Леп. Б. Кот.) = *најбосе* + *ионасе* („isto što napose, tj. odjelito, pojedince“, Rj. X, 732).

29) *прама* [„postala je od prem, prema... pošto je -e- (upravo -ê-) prešlo s neznana razloga u -a-“, Rj. XI, 361] = *према* + *управо*, управнице, управичке, управ, правце; значења у случајевима кад се каже: „он иде према бари“, или: „он иде у правцу баре“ скоро су иста; значење: „ра отиде sprama ogledala (Iv. Br. II, 185) друкчије је, али није далеко.

30) *проз*, *проза* („z pripada nastavku kao u niz i prez“, Даничић „Корјени“ 286) = *крдз* + *про* из глагола с којима је овај предлог био стално у вези: „пролазити проз Дугу жрваву“, С. Р. 623.

31) *врагуљин*, *врагуљина* (враголан С. Rj.) = *врагуљаси*, *врагдљин* + *ђавдљин* (враголан; тал. diavolino).

32) *гадарија* [„gad. Postaje od gad talijanskijem nastavkom eria, mlet. aria (n. p. porcheria, porcaria). - U naše vrijeme u Lici... sav posao cijela samo gadarija, gadaluk i smradarija“,

Rj. III, 86] = *гад* + *шпоркарија* (у Дубр.; *sporcheria*, *porcaria*); од *смрад* + *шпоркарија* постала је реч *смрадарија*.

33) *гадеца* (= гадарија; у Дубр.) = *гад* + *шпоркеца* (тал. *sporchezza*).

34) *дажда* („*vidi dažd, od kojega je postalo u naše vrijeme, ali dolazi samo u pjesmama i pripovijetkama, a ne čuje se u svagdanjem govoru*“, Rj. II, 320) = *киша* + *дажд*.

35) *дружба* („*vidi družina i družba... Postaje od družba nastavkom ina. – Od XVIII vijeka... lseče ti po gori družbinu*“, Rj. II, 813) = *дружба* [„*societas, sodalitas, isporedi društvo, družbina, družina... isporedi stslav. družba, rus. дружба (samo s apstraktnijem značenjem)*“, Rj. II, 811] + *дружина* („*socii, societas... isporedi stslav., rus., češ. družina, poljski družyna... најчешће као колективно име значи: drugovi, мноштво drugova*“, Rj. II, 814). У Rj. се тврди за реч *дружба* да „*postaje od družba nastavkom ina*“, што може бити тачно, али с истим правом би се могло рећи да је постала од *дружина* уметањем гласа *б* из *дружба*, у толико пре што је значење речи *дружина* конкретније, као што је и значење речи *дружба*, док је значење речи *дружба* на првом месту апстрактније, а тек на другом конкретније (Rj. II, 811).

36) *клијаница* (штогађ као клип или „клипак“, С. Р. 285) = *клија* (у значењу: „*mala drvena batina što se baca, n. p. u vočku da se strese i padne voće*“, Rj. V, 78) + *ијејаница* („*jedan iz komada na koje se rascijepi drvo*“, Rj. I, 812).

37) *копиша* [„*korito (u konja). – U jednom primjeru XVIII vijeka*“, Rj. V, 300] = *копишо* (ст. сл. *копыто*) + *пошкова*. Ове се две речи толико мешају да у Леп. (Б. Кот.) реч *копито* означаје поткову.

38) *љушија* („*сјеђ. – По свој је прилици начинјено од 2. луг према лушија. – Od XVIII vijeka*“, Rj. VI, 232) = *љушница* („*сјеђ... Od XVIII vijeka*“, Rj. VI, 233) + *љушија* („*сјеђ, isporedi liksija. – Od tal. mlet. lissia. – Od XVI vijeka po sjevernome primorju*“, Rj. VI, 288), *ликсија* („*Riječ dalmatska... od lat. lixivia. – Od XVII vijeka u Dubrovniku*“, Rj. VI, 90); о овој речи види „*Мешање речи*“, Јужнослов. фил. XVII, стр. 204), *лихсија*, *луksiја*. (Od XVIII vijeka“, Rj. VI, 215).

39) *мјешанца* (мешавина; тал. *mescolanza*; говори се у Леп. Б. Кот.) = *мјешавина* + тал. *mescolanza*. У Дубровнику се каже *мјешкуланца*, па је и то могло постати мешањем са речима *мијешати*, *мјешавина*.

40) *пјанација* („*vide пијаница: У вино су љуте пјанације*“, В. Рј. 520) = *пијаница* *ијаница* + *кавгацџија*, јер је реч *кавгацџија* долазила у следећем стиху. На овакав је начин постала и реч *пјанација*; у обадва случаја добивена је рима: „*Da s' u vinu teške pjanadžije, a u kavgi ljute kavgadžije*“, Rj. IX, 911.

41) *поморија* (морија, помор) = *помор* + *морија* (куга, помор).

42) *пoмopићaш*, *пoмopићaши* (помор; у Дубр.) = *пoмop* + *mortalitate*.

43) *слoбoдићaш*, *слoбoдићaши* (слобода; у Дубр.) = *слoбoдa* + *либepћaш* (*libertá, libertáte*; у Леп. либертад). Реч слобода употребљава се напореда са речју либертат, што се види из пр.: „што је ухитила либертат!“ поред: „што је ухитила слободитат!“ итд., па је због такве употребе и добила овакав наставак. Ова реч долази и у вези с речју комодитат (тал. *comodità*), па се рече за неку кућу да се у њој ужива „и слободитат и комодитат“.

44) *чувадaр*, *чувадaра* („*custos, sravní čokadar*“, Rj. II, 111) = *чувар* + *чoхaдaр* (tur. *čokadar*“, Rj. II, 57).

45) *шeшaндo* (= шетајући се; говори се у Дубр. и на Прчању у Б. Кот.) = *шeшaјући* + тал. *passeggiando*.

46) *низoк*, *низoкa* („isto što nizak... u Dubrovniku. Najstarije potvrde iz početka XVI vijeka... dubok... s vrha pade u nizoke rupe“, Rj. VIII, 210) = *низак*, *ниска* + *дубок*, *дубока*. Ова се реч могла по супротности довести у везу и са висок, висока, јер предмет може бити низак само ако се упореди с нечим вишим, али с обзиром на то да је ова реч поред значења низак добила и значење дубок види се да је на стварање оваквог облика ове речи утицала и реч дубок.

47) *мнозина* („*mного čeljadi, glas je - z - neobičan, jer ispred nastavka - ina prelazi g u ž; ispor. družina, dužina, množina*“, Rj. VI, 872) = *мнози* (= многи, многи људи) + *множинa* („isto što i mnoštvo, množ“, Rj. VI, 874). Ови појмови, и речи које су их означавале, мешали су се, али је полазни појам биомнози, јер мнозина означаје „*mного čeljadi*“, па би се увек наместо мнозина могло рећи многи: „*Mнозина žele... Jošt se množinja роčeše турčiti...*“ (Rj. VI, 872). Значењу речи мнозиња приближује се реч множина својим значењем под б: „isto što ljudstvo, narod, vojska... Med množinom mimo prolazeći“, Rj. VI, 874, али ипак значење је друго: у овом значењу множина означаје целину, а реч мнозиња означаје поједине људе; њих има много; али се гледају као појединци. У Rj. се налази и реч множиња („isto što množina... Da nije štamparska pogreška...?“ Rj. VI, 874); у колико ова реч постоји, постала је мешањем од мнозиња + множина. Према мнозина могло је постати и неколицина, толицина, од неколици, толици, јер и ове речи означају неколико чељади.

48) *је ли какав ква, кво...* (у јужнијем крајевима *је ли каква...* значи „је ли лијепа“; Решет. комент. „Гор. виј.“, ст. 1423: „Бјеху ли им какве куће, Драшко?“) = *је ли лијеј* + *какав, ква, кво је* („А бјеше ли какав, аманати?“ „Г. В. ст. 1625).

49) *слуга вам се* (поздрав; у Дубр.) = *слуга ваша, слуга ђокоран, слуга* + *клањам се, клањам вам се, ја вам се клањам.*

50) *često puša, često kraš* („često krat rekoh... često puta prevari se čovjek“, Rj. I, 351) = *često* + *dosīa puša (kraš)*, *više puša*. Даничић каже: „i često i češće može imati uza se riječi krat i put, a tada je kao mnogo puta i više puta, a to je isto što i često i češće bez tih riječi“ (ibid.). Значења ових речи су толико слична да су се могла мешати, али *često puša* није исто што и *много пуша*; на пр. „Он је често долазио“ не значи „Он је много долазио“; у овом случају значење је ближе значењу *više puša*. *Чешће пуша, чешће краш* („češće krat dogodi se... Pa bi češće puta hodio“, ibid.) = *чешће* + *dosīa puša (kraš)*.

51) *баланџана* (говори се у Боки; у Rj.: *balančan, balančane, balančani, balandža, „patlidžan, patlidžana, m. ime biljka-ma. Iz tur. patledžan, badeldžan, badindžan, Rj. IX, 702) = тур. badeldžan, badindžan + тал. melanzana (с прелазом а у о).*

52) *гаранфил* (= каранфил) = *гарџџан, гарџџана* (тал. garo-fano), *гарџџао, гарџџала* (Бока Кот.; млет. garofalo) + *карџанфил* („tur. quaranfıl, od grč. карυόφυλλον“, Rj. IV, 856).

53) *дација* („vectigal, tributum, od tal. dazio, carina. — Dolazi od XVI vijeka... danak uopće, Rj. II, 217) = тал. *dazio + царина* (vectigal, portorium, telorium, tributum). Od XIII vijeka, Rj. I, 276), *даћа* („tributum, vectigal danak, carina. — Dolazi od XVI vijeka, Rj. II, 217). Ова реч је у XV в. забележена у мушком роду („daciј“ ibid.), какав има у талијанском. У Боки и Дубровнику ова реч има акценат *дџација* према талијанском, а у Rj. има акценат *дџација*. Такав је акценат добила мешањем с речима *данак* (tributum, vectigal... Dolazi od XIV vijeka“, Rj. II, 261), *даћа, дање*. Овом довођењу у овакву везу допринело је и то што се народном етимологијом схватило као да дација постаје од глагола дати као и речи данак, даћа, те да значи: оно што се даје. Јачу везу с речју данак показује реч *данција* („vidi daciја“, Rj. II, 263), која је у Rj. објашњена везом с дан, данак.

54) *домџдар, домџдара, домџдар, домаџара* („domaćin... složeno je od osnove imena dom (stariji je oblik domodar...) i od pers. tur. dar, koji drži, isporodi čuvadara. — Dolazi od XVII vijeka... i u domu domadara kutnjeg gospodara“, Rj. II, 619] = *домаџин + осџодар*.

55) *ђинђер* [„m. nejasna riječ (turska?) u narodnijem pjesmama našega vremena, i u Vukovu rječniku (bez tumačenja) s primjerima iz narodnih pjesama: Kaludere đindere, ne đinderi brade... Đinder bula izgubila, kaludera potvorila: „Ti mi, kale, đinder nađe... U ovom primjeru može biti da je prvi dio tur. gün, sunce, dan: Đinder pade, sunce zađe, o dilberu moj (prijev)“, Rj. III, 7] = маџар. gyöngy (бисерно зрно), *ђинђуха* („stakleno zrnice probušeno što se niže kao nakit od odijela i

drugoga čega“, Rj. III, 7) + *бисер*. Да ова реч има значење бисер, њинђуха, види се и из значења глагола нађинђерити (накитићи).

56) *ђинђур* („vidi đerdan. – Ne dosta jasna postanja, vidi đinder i đinduha“, Rj. III, 7) = *ђинђуха*, *ђинђува* + *ђинђер*. Овде су њинђуха и њинђер могли означавати ђердан (pars pro toto) јер су се ђердани правили „od različnijeh novaca ili od bisera ili od đinduha itd.“, (Rj. III, 5). Под утицајем речи њинђер, њинђур, које имају глас *н* у првом слогу, а глас *р* на крају речи, могла се је извршити метатеза речи ђердāн и добити реч ђендāр (= ђердан).

57) *јуљ* („vidi jul. – Od XIV vijeka“, Rj. 677) = *јул* + *љуљ* (= *луљ*. – Od XIV v. ... julius“, Rj. VI, 318; *љуљ* ... *luglio* ... Od XVII v.“, VI, 216).

58) *секъшембръ*, *секъшембриѣ*, *секъшемвьръ*; *секъшебръ*, *секъшебриѣ*, *сеѣшьевриѣ* (septembar, Дан. III, 101, 2, 6) = *сеѣшьемьбриѣ*, *секъшьемьбръ*, *секъшьемьбриѣ* + *окъшобръ*, *окъшобриѣ*, *окъшоубриѣ*, *окъшебръ*, *окъшебриѣ*, *окъшовриѣ*.

59) *окъшебар* („october ... s potvrđama iz XIV i XV vijeka ... Postalo od oktembar, pošto je – m – izbačeno prema oktobar“, Rj. VIII, 877), октеврије („s potvrđama iz XV vijeka“, *ibid.*) = *окъшобар*, *окъшоврије* + *сеѣшьембар*, *новембар*, *децембар*. Постоје и облици октомбар, октомврије, октумбар, октумбрије отонбар (у Дубр. и Боки отомбар). У овим случајевима „glas je – m – uzet prema imenima septembar, novembar, decembar, koja ga imaju u lat. jeziku“ (Rj. VIII, 877).

60) *новебар* („november s potvrđama iz XIV i XV vijeka“, Ri. VIII, 247), новебрије („s potvrđom iz XIV vijeka“, *ibid.*) = *november* + *окъшобар*.

61) *дечѣбар* („decembar. po tal. decembre: *m* je ispalo kao što često biva kod toga slova i kod *n*, kad su u tuđim riječima pred konsonantom; nije potrebno pomisliti na starosl. *ę*. – U spomeniku XII vijeka prepisanu XIII“, Rj. II, 330), *декебар*, *декебар* = *дечѣмбар*, *дѣкѣмбар*, *дѣкенбар* + *окъшобар*; први део речи дечембар спојио се с другим делом речи октобар, као и у другим случајевима; тако су се добили простији облици. У Миклошићеву старосл. речнику поред назива септѣбръ, октовриј, ноѣбръ, декѣбръ налазе се и помешани: сектѣбръ, сектембръ, секътембриѣ, секътебръ, октѣбръ, актѣмбръ, октомврии; тако и у Даничићеву речнику (у Rj. се налази и мешањем добивени облик дектебар). О. Јесперсен наводи из старог француског octembre (као у примерима под бр. 59) и додаје да је „књижевни утицај успоставио octobre“ („Die Sprache“, стр. 266). Слично је било и у овим случајевима. У старословенском се налази и сѣмѣбръ (Миклошић „Lexicon“, 837); *m* у овој речи добило се у облицима септембар, септѣбръ, сектембръ асимилацијом *ѣ*, *k* према *m* у следећем слогу. Таквог је постанка и *m* у сѣмѣбръ (*ibid.*); овакав

облик с назалом у првом слогу ушао је у руски књижевни језик. облик семптнабръ (ibid.) постао је од семтнабръ + септѣбръ;

62) *кобаршѹо*, *кобаршѹла* (=јорган; говори се у Леп. Б. Кот.) = *кобер* („plaha od debeloga platna... isporedi stsllov. kovъgъ, rus. коверъ, češ. koberec, polj. kobierzec. – Postanje је нејасно, као и код guber што је може бити иста ријеч“, Rj. V, 135) + *copritore*, *крѹашур* (бр. 142); *p* је на крају речи прешло у *л* дисимилацијом; томе је могла допринети реч *ленцѹо*, *ленцѹла* (тал. lenzuólo), која по акценту сличи на реч *кобартуо*, а појмови су блиски, јер се кревет застире у исто време и *ленцулом* и *кобартулом*.

63) *манделина*, („у народној pjesmi crnogorskoј našega vremena moglo bi biti od tal. mantellina, mala kabanica, ali mislim da је od povogrč. μαντίλιον, ubrus“, Rj. VI, 440) = *манѡелина* + *мандија* („*манѡија*. – XIV vijeka... μανδύη“, Rj. VI, 440).

64) *мѡрдивен?* [„f. pl. ѡestve, stube. Pored merdivene govori се i merdivine... Riјeч је iz tur. (pers.) nérdívén, mérdívén, nérdüban, merduban (istoga značenja)“, Rj. VI, 604] = *мѡрдивѡн* + *љесѡивѡ*, *сѡубѡ*. Путѡм народне етимологије и метатезе од ... *ивѡне* се добило – *евѡне*, што изгледа као суфикс, па се је добила реч *мѡрдивѡне*.

65) *мѡнѡуша* (= *менѡуша*) = *менѡуша* + *ѡинѡуха* („Valja da postaje od madžar. gyöngy, biserovo zrno... đindur, đindurica, đunda, đunduva, đundevica... đinduva“, Rj. III, 7), *ѡинѡѡер*.

66) *мѡрлѡис* („m. isto što i miris. Nije jasno, otkle се razvilo – 1 –“, Rj. 746; *л* се налази и у *мирлисан*, *мирлисаѡѡ*, *мирлисати*, *мирлишати*, *мирлух*) = *мѡрис* [*мѡрис* (мирисати, μυρίσσω)] + *мио*, *мили*, *милѡдух* („miomir, m. mili miris, blagovonje... po mirisu počne hladovine... Nepouzđano“ „miomirisан... botanički izraz... Biće načinjeno prema njem. riјeči“, Rj. VI, 728.) Најбоље и најсигурније се види веза речи *мио* са *мирис* у речи *милѡдух* („biljka, koja се zove i milobud, selen; upravo biljka mila duha, tj. mirisa... Spremiću mu kitu miloduha, pak će мене bolje milovati“, (Rj. VI, 678, 9).

67) *мѡрѡх*, *мѡрѡха* („isto što miris. Nije jasan nastavak -uh. Govori се u Bosni“, Rj. VI, 752) = *мирис* + *ѡѡх* (у значењу: „odor, vonj, vidi dah, d. isporedi duha“, Rj. II, 873), *зѡдѡх* (= *задах*, *мирис*).

68) *мирлух* („isto što miruh... 1 ovdje је – 1 – нејасно као и у miris“, Rj. VI, 746) = *мирух* + *миолис*, или *мирис* + *ѡух*.

69) *молѡѡир* („isto što manastir i istoga postanja... samo u hrv. rukopisima i knjigama XIII–XIV vijeka... molstirski“, Rj. VI, 920) = *монаѡѡир* (manastir, manajstir, Rj. VI, 436, 7) + *claustrum*. Од ове речи променом *л* у *о* постала је и реч *моѡтир* („Isto što manastir i istoga postanja“, Rj. VII, 20)

70) *мѡруна* („Iz lat. (ili tal.) murena, a ovo је грч. μύραινα“, Rj. VII, 16; у Леп. с акцентом *морѡна*, *риба* слична *јегуљи*, са *жутим пѡгама*) = *морѡна* („morska riba, koja се zove i му-

gina i muruna“, Rj. VII, 8. Ова реч одговара талијанској речи morena) + муруна [„riba која се зове morena... s naznakom да се говори u Dubrovniku“, Rj. VII, 1627. Може бити да је глас у постојао у првом слогу ове речи и раније (morena, *μυραίνα*); друго у могло се добити асимилацијом према првом]. У речи моруна очекивало би се у и у првом слогу, особито због мешања с речју муруна; то што о није прешло у глас у може се објаснити тиме што се ова реч доводила у везу с речју море. Ако се претпостави да је реч морина постала од morena, добивање гласа о од у може се такође објаснити довођењем ове речи у везу с морем у којему ова риба живи. Да се ова реч доводила у везу с морем види се и из примера: „Pa on posla po moru alase, da ulove u moru morunu“ (Rj. VII, 16). Милас тврди да нико кога је питао није знао за реч муруна („Ispr. dubr. r.“, Rad 136, str. 236), али то не значи да она не постоји. Он тврди и за речи мѣндуо, ђека, пѣнаџа, тѣле да у таквом облику не постоје у дубровачком говору, и то каже с правом, али оне постоје у таквом облику у Боки.

71) *намороза* („poznana postanja i značenja. Samo u primjeru: „Mande t'ima njeke namoroze od štopela s plutom i od duple barete. M. Držić 167. Možda bi trebalo postaviti namoroz, m“, Rj. VII, 460) = *намѣран* („заљубљен, од намѣрати се, намѣрам се, тал. innamorarsi. „Služit gospodaru namurani dvoja je fatiga“, Rj. VII, 463) + *морџо* (тал. amoroso; у Леп. Б. Кот. у значењу љубавник. Дакле, реч би гласила *намџроз или *амџрџз.

72) *оџалин*, *оџалина* („isto što durbin... u Crnoj Gori“, Rj. VIII, 510) = *оџали* + *дѣрбѣн*, *дурбѣна*. У Рј. стоји: „Riječ je nastavkom -in izvedena od osnove imenice očali“; то може важити за случај где „očalin znači isto što očali“ (Ibid.).

73) *ѣшлинџан* („tur. patledžan, badeldžan, badindžan“, Rj. IX, 702) = *ѣшлицџан*, *ѣшлицџана* + тур. badindžan.

74) *ѣѣрѣѣја* [(„isto što pirija, pirja i istog postanja. Govori se u Poljicima (u Dalm.)“, Rj. IX, 866) = *ѣѣрија* [(„у Ц. Г.) vide лијевак, cf. шпијерлица“, С. Р. 517)] + *лијевак*, *лијев*.

75) *шѣѣрлица* [(у Дубр.) vide лијевак“, С. Р. 874)] = *шѣѣна* (пипа, славина; забележено у Леп. Б. Кот.; тал. sprina) + *ѣѣрлицја*. Ове су се речи мешале, јер обадве означују справе кроз које теку текућине.

76) *шѣѣјерлица* [(„у Дубр.) vide (лијевак) шпирлица“, С. Рј. = *шѣѣрлица* + *лијевак*. У Дубр. се каже и шпѣјерла, што у Рј. није унесено.

77) *ѣѣџѣла* (у Б. Кот., чинија, здела) = тал. *piadena*, *ijajš* (тал. piatto) + тал. *padella*.

78) *сѣѣлѣн*, *сѣѣлѣна* [(„у Дубр.) vide sapun“, С. Р. 686] = *сѣѣн* (тал. sapone) + *луг*, *лужина*, *лукшија*, *ликсија*, *лихсија*,

луксија, мило, мидло (=sapun). Да су ове речи долазиле заједно у говору види се из примера: „Ништа тебе опрати не може, луг ни сапун, ни све твоје лаже“ (Његош: „Шћепан мали“, Цј. дјела, стр. 267). У Рј. се налази и реч *мидлар* („sapundžija. Samo u Stulićevu rječniku... , за који је без сумње и паџинено од midlo“, Рј. VI, 644), мидларство („Samo u Stulićevu rječniku... за који је без сумње и паџинено од midlar“, Ibid.), *мидло* [sapun. Samo u rječnicima, i to u Mikaljinu... Belinu (sapone) u Bjelostenčevu (midlo, sapun), u Voltidžijinu... i u Stulićevu“, Рј. VI, 644]. Овде Маретић с правом каже: „Da je ovo od iskona prava naša riječ, glasila bi mило, како glasi i u ruskom“, Рј. VI, 644. За реч мило стоји у Рј.: „... u Stulićevu, gdje se kaže, da je mило isto što midlo i da je iz ruskoga rječnika“, Рј. VI, 677. У С. Рј. мило има само значење „lixivium ad lavandum caput... цијећ“; овакво значење има и у Рј. под б.

79) *сармарџа* (у Боки Кот. риба која нешто сличи спару; у Дубровнику машјуни) = вен. *sargo* (сарак, сарка, Б. Кот.; сарага), *sarpa* + вен. *smaride, maridola*.

80) *сирџеш* (бука, шум; у Дубр.) = тал. *strepito* + *сирџеш*, јер се мисли на трепет (трешњу) који се јавља са шумом кад се нешто нагло сруши.

81) *харџа* [„vidi hartija, karta, od lat. charta ili od tal. carta (h mj. k može biti prema грч. χάρτης). – Od XVI vijeka“, Рј. III, 578] = *харџија* [„Postaje od грч. χαρτίον; pošto je stara riječ (isporedi stsl. harzĭtija), ne može biti od tur. charty“, Рј. III, 578], тур. *charty* + *карџа* („Od lat. charta preko tal. carta ili njem. karte. – Od XV vijeka“, Рј. IV, 871). У колико се види из Рј. реч карта јавља се за једно столеће пренега реч харта у књижевним споменицима, у XV в.; осим тога харта се налази код мањег броја писаца, највише код Ф. Главинића, али тај исти Главинић употребљава и реч карта (Рј. IV, 871). Реч хартија употребљава се у источним крајевима, што је разумљиво с обзиром на њено порекло, па се налази код Доментијана у XIII в. (Рј. III, 578); у Босни је забележена код П. Посиловића у XVII в., у Славонији код А. Канижлића у XVIII в. (Ibid.). Тако је ова реч дошла и у крајеве где се употребљавала реч карта у значењу хартија (у том значењу употребљавали су је М. Марулић, М. Ветранић, А. Витаљић, Ј. Каваџин, А. Качић, Његош, Љубиша и др. (Рј. IV, 871); у том се значењу и данас употребљава у народном говору у тим крајевима као и у талијанском језику; пошто су се ове две речи употребљавале у истом значењу помешале су се у реч *харџа*; овде је могла суделовати и турска реч *charty*. Реч карта налази се и код М. А. Рељковића и А. Канижлића, али само у значењу „карте од игре“ (Ibid.). Будмани, који је био из Дубровника, где се и данас ова реч употребљава у значењу хартија, употребљава у том.

значању реч хартија, а реч карта употребљава само у значењу „географична карта („idrografična, topografična karta... karte od igre“, Rj. IV, 871). Ради диференцирања ових различитих појмова добро је дошла реч хартија, па је то и допринело да је она у западним крајевима почела истискивати реч карта у значењу папир. Од XVIII в. јавља се у књижевности реч папир у значењу хартија, Rj. IX, 628, и добива већу употребу; из ове су речи изведене речи: папирак, папиран, папирана, папирар, папираст, папирчић, папирџија, папирећ, папирница, папирничар, папирњак, које су наведене у Rj. (Ibid.), док се из речи хартија налазе само речи хартијешина, хартијетина и хартијана „и jednoga pisca našega vremena, који је сам пашио ову riječ“ (Rj. III, 578). Реч папир дошла је с производама индустрије папира: папир (Papier) пакпапир (Packpapier), цигаретпапир (Zigarettenpapier), папирни новац (Papiergeld), у вези с овим и папирница (Papiergeschäft), фабрика папира (Papierfabrik) итд. У „Немачко-српскохрватском речнику“ С. Ристића и Ј. Кангрге (1936 г.) употребљавају се напоредо речи хартија и папир, али реч хартија више и на првом месту (стр. 1093–4).

82) *шйџка* („и С. Г... vidi bajunet. Iv. Br., II, 571) = рус. *шйџк* + *шйада*, *шйага* (тал. *spada*). С обзиром на везе с Русијом није чудно да је из Русије дошла у Ц. Гору с оружјем и ова реч, као што је из млетачке републике дошла реч *шпада*.

83) *мирвен* [„pomiješan mirom (od mira, lat. myrrha, грч. *μύρρα*)... Pridjev mirven izveden je od imenice mirva, ali tome liku nema potvrde“, Rj. VI, 752] = **мирено* + *вино*, јер се ова реч употребљавала, изгледа искључиво, с речју вино, у колико се види из примера у Rj.: „I davahu mi piti vino mirveno... iz lat. et dabant ei bibere myrrhatum vinum... Njemu vi mirveno žiko i gorko podajete“ (VI, 752). Кад се реч овако протумачи, онда је сувишно претпостављати именицу „мирва“ којој „nema potvrde“.

84) *извенџџи*, *извенџџм* (измислити, казивати нешто неистинито; у Боки и Дубр.) = тал. *inventare* + *измислиџи*. Иначе се предлог *in* чува у другим речима: *инколџт* (*incollare*), *импењџт* (*impregnare*) итд.

85) *надоджџџи*, *надоджџџм* (надоставити, венец. *zontar*; у Дубр.) = *надодставџи*, *надодмешнуџи*, *надоддаџи*, *надодкрџиџи* + *жонџџи* (говори се у Леп. венец. *zontar*). Тако је постао и глагол *нажонтати* („*dodati... premda je i samo žontati pf.*“, Rj. VII, 784).

86) *подџсџи* (= подигнути у Дубр.) = *подџгнуџи* + *исџи* (тал. *issare*, у Б. Кот.). Иначе би овај глагол према по-дигнути морао гласити **поисџати*; глагол *подисџати* изгледа чудан, јер значи неко кретање увис, којему не одговара предлог под. Глаголи *подџгнути* и *исџати* могли су мешањем

дати поисати, али је глагол подигнути криво схваћен као под-игнути; под је схваћено као једна целина, као један слог, и као такво спојило се с глаголом исати. Свакако, овај нам глагол својим обликом показује да није постао самостално од глагола исати и предлога под, него да је постао мешањем. Овај пример који је случајно сачувао траг свог постанка показује да су и други глаголи страног порекла добивали префизује мешањем с глаголима истог значења у народном језику; то се може претпоставити особито у случајевима где глаголу страног порекла није био потребан префикс, јер је и без њега имао исто значење, као што је овде случај.

87) *пришћакши*, *пришћакм* (прилијепити; у Дубр.) = *прилије* + *ишћакши* (= прилијепити, тал. *attaccare*; у Леп.).

88) *продика* („*prèdika*, f. *propovijed*. Iz lat. *praedicatio*... Potvrde iz XVI i XVII vijeka. Rj. XI, 478) = *предика* (тал. *predica*) + *пробовијед*. Оваквим мешањем постао је и облик *продека* („isto što *predika* i *istoga* *postanja*“, Rj. XII, 280). Постоји и глагол *продикати* („isto što *predikati* i *istoga* *postanja*“, Rj. XII, 281). У Rj. XI, 479 стоји: „*prèdikati*, *prèdikām* (јамачно је такав акс.)“; у Леп. овај глагол гласи *предикат*, *предикām*, (према тал. *predicāre*) а постоји и глагол *запредикат* (у значењу неке нешто оштро казати).

89) *прошијјаш*, *прошијјам* (проказати; у Леп.) = *прока-* *заш*, *прòккжѣм*; просочити, просочити + *шијјаш* (*spiare*).

90) *дадиља* („*vidi* *dadija*... U naše vrijeme“, Rj. II, 213) = *дадија* (*sluškinja* što *čuva* *malu* *djecu* - *isporedi* *baba* i *dadilja*. od *tursk. dady*, koje isto *znači*... Slovo *j* *može* se *zgsnuti* u *lj* *te* se *često* *govori* i *dadilja*... U naše vrijeme“, Rj. II, 213) + *ддјиља* („*Dolazi* od XVI vijeka... *žensko* *čeljade* *koje* *uopće* *doji*... *žena* *koja* *doji* *tude* *dijete*“, Rj. II, 583); *дадиља* се од *дадија* не разликује само гласом *љ* него и дугим *и*. Да су ове речи долазиле заједно у говору види се и из примера „*Baba* *se* *zove* *svaka* *dojkinja* i *dadilja*, *makar* *bila* i *devojka* *od* *12* *godina* *ili* *još* *mlađa*“ (Rj. I, 129).

91) *ђенеран* [„*vidi* *đeneral*, *novogrč. γενεράλης*. - XVII vijeka i u *Daničićevu* *rječniku* (*đeneranь*), Rj. III, 4] = *ђенерал* (тал. *generale*) + *капѣтан* („*srlat. capitaneus*, тал. *capitano*... Od XV vijeka“, Rj. IV, 841); речи су блиске, јер обадве означају чин у војсци.

92) *карпуза* („*tur. karpuz*, *lubenica*. - *Vidi* i *karpuz*. - U naše vrijeme... u *Boci*, a i u *Srbiji* i *Bosni* *po* *varošima*“, Rj. IV, 871) = *карпуз* + *лубеница* („*Postaje* od *lub*... Od XVII vijeka“, Rj. VI, 183), диња.

93) *лониња* (= дугоња; у Дубр.) = тал. *longo* + *дугоња* (дуг, висок) човек.

94) *миракуло* (чудо; „isto što mirakul. Srednji rod je uzet valjada prema lat. miraculum“, Rj. VI, 734) = *миракул* (чудо; тал. miracolo) + *чудо*. Ове две речи не само да имају исто значење, него су и заједно долазиле у говору, као што се види из примера: „Da je veće mirakulo i čudo“, (Ibid.). За реч *миракул* стоји у Rj. (VI, 734): „Za oblik mirakulo (nom. i akuz. sing.), koji bi se u štokavskom govoru očekivao, nema potvrde. Међутим овакав облик постоји у Леп. (Б. Кот.) са акцентом *миракуо*, а и у Дубр. с акц. *мирăкуо*.

95) *баљузгаиши*, *баљузиам* („baljèzgati, baljèzgām... govoriti koješta bez prilike, blutiti“, Rj. I, 168) = *баљитиши*, *баљитиам* („bacati ili puštati iz sebe bale“) + *баљузгаиши*, *баљузгаиам* („govoriti koješta bez prilike, baljezgati, baljuzgati, Rj. I, 460). За баљезгати Даничић каже: Postanjem može biti od kor. bha, od kojega je bajati isporodi balakati, baljuzgati“, Rj. I, 168).

96) *баиригаиши се*, *баиригам се* („u hodu bacati se nogama, razbacivati noge, tako hodeći pokretati se sad na jednu sad na drugu stranu. U naše vrijeme... Postanjem od batati, Rj. I, 210) = *баишаиши*, *баишаиам*, *бацаиши се* + *иригаиши се*, *иригаиам се* („trgaju se konci... vidi kidati... trga u zubi, u nozi“, Iv. Br. II, 588), т. ј. бацати се трагајући тело (ноге, руке).

97) *звѣкнуйиши*, *звѣкнѣм* [„udariti koga po glavi, da mu (glava) zvèkne“, Iv. Br. 856] = *звѣкнуйиши* + *лѣйнуиши*.

98) *кавѣнисаиши*, *кавѣнишѣм* („pohoditi kavane – U jednoga pisca našega vremena“, Rj. IV, 905) = *кавана* + *егленисаиши*, *егленишѣм* (razgovarati se... jeglenisati, Rj. IV, 568), т. ј. походити каване и у њима разговарати. Тако је и кафенисати (у Б. Луци) постало од кафана + егленисати.

99) *кинђурииши се*, *кинђуриим се* („valja da je postalo od madž. kincs“, Rj. IV, 954) = *кинчииши*, *кинчиим* („kititi, resiti. – Postaje od kinč. – Od XVIII vijeka“, Rj. IV, 954) = *киишииши се* + *ђинђур* (ђердан, џинђер, џинђуха) т. ј. китити се џинђуром.

100) *шѣйкаиши*, *шѣйкаиам* [„kao udarati nogama, n. p. koze tupkaју (nogama), idu isр. tapkati (tabati) v. pf. prosti tupnuti“, Iv. Br. II, 604] = *шѣйкаиши*, *шѣйкаиам* + *лѣйкаиши*, *лѣйкаиам*. Од овог је направљен тренутни облик *тѣпнути*, *тѣпнѣм*. Даничић у „Кор.“ 86 каже: „korijenu dolazi ozad *n*, које му се премјешта до samoglasnoga, pa se snjim sastavlja u *o* (od koga je u glas u)“.

101) *побаливаиши*, побаливам (у Боки; има посебно значење глагола поскакивати: кад неко иде поскакујући) = *поскакиваиши* + *балаиши* (тал. ballare), т. ј. поскакивати као кад се плеше. Постоји и облик побалавати, који је могао постати везом истих речи. И глагол потанцивати, потанцујем („isto što potancavati; govori se u Lici, na pr. gledaj ga, kako od veselja potancuje“, Rj. XI, 113) изгледа да има исто значење.

102) *лагаши*, *лажѣм* некога („objekt je čeljade kojemu se govori što nije istina“, Rj. V, 872) = *лагаши* + *вараши* некога, т. ј. варати некога лажући („što te laže, te ti blago mami“, Rj. VI, 872).

103) *пйшаши*, *пйшам* (у значењу „moliti, prositi ... pitati pomoć ... Prosjak nije, jer ništa ne pita ... Djeca pitaju kruha ... zahtijevati, tražiti ... Krv ... osvetu pita“, Rj. IX, 885-7) = *пйшаши* + *молиши*, просити, захтијевати, тражити, т. ј. молити, тражити питајући; тако „drugo vam ne pitam“ значи: „не питам, имате ли друго и не тражим вам“.

104) *дйвор* [„nejasna riječ što se čuje u narodnijem pjesmama našega vremena i otale je prešla u Vukov rječnik u kojem (uz dodatak da je stajaća riječ i da se govori u Crnoj Gori) stoji: valja da je mjesto „divan“ (razgovor, skupština): „Uzraso' je zelen bor uz Alagin bio dvor, tu je kmetstvo i divor“, Rj. II, 426] = *дйвѣн* + *двѣ* (у значењу „mjesto ravno-pokriveno a ograđeno pred kućom, ili uорће uz kuću“, Rj. II, 937), двориште. То би било двориште у којему се дивани (разговара), а стих који Вук наводи уз ову реч: „пуштај даке на divor sokake!“ значио би: „пуштај ђаке на сокаке у којима се налазе дворишта где се воде разговори“; на сличан је начин направљена реч мермер-сокак („ра рошета niz mermer-sokake“, Iv. Вг. II, 442). Реч диван налази се и у сложеници дйвѣн – кабѣница („kabanica što se nosi na divanu“, Rj. II, 419).

105) *мацѣцан* („mačak. – Kao iz šale načinjeno od 1. maca, ili bolje od macan... Mac macane, macasane“, Rj. VI, 344) = *мацан* + *кобацан*, *коврцац* [„ој мацане коврцане (рече се мачки), С. Р. 292].

106) *мирѣша* (vide мирноћа) = *милиѣша* (милина), *дйвѣша* + *мирноћа*. Из стихова који су наведени поред ове речи: „Нема љета што Ђурђева данка ни мироте што невјесте младе“ (С. Р. 372) изгледа да ова реч не значи само мирноћа, него и милота.

107) *лѣжница* [„у Боци... лѣжница, cf. постеља“, С. Р. 335] = *ложница* („mjesto gdje se leži... spavaća soba, i postelja ... stsl. ložnica, rus. ложница“ ит.д. Rj. VI, 181) + *лежаши*, јер су појмови у вези, а речи су често заједно долазиле, као што се види из примера: „Ако лежи s ljubom u ložnici“, Rj. VI, 181. У овом случају се обновило и етимолошки поново постало јасно значење ријечи.

108) *млаћѣве*, *млаћѣва* („vide наћве... изједоше из мла, ђава мливо“, С. Р. 376) = наћве + мливо („ono što je samljeveno, т. ј. brašno“, Rj. VI, 845).

109) *млезга* („isto što mezga... U čakavaca, koji naglasuju mlezgā, Rj. VI, 839) = *мезга* („succus arboris ... Riječ se nalazi i u drugim nekim slav. jezicima“, Rj. VI, 638) + млијеко („sok u bilju ... makar išlo iz korenja mliko“, Rj. VI, 841).

110) *сѣрамѡша* (= срамота) = *срамоша* + *сѣид*. Даничић каже у „Корјенима“ за ову реч: „међу *sr* налази се и *umetnuto t: stramota*“ (стр. 43). Тако и Маретић („Gram.“ 65).

111) *кѣван*, *кѣвна* [„у којег је на srcу мрѣња, пѣзма на кога. – Рѣч непозната постанја, ваља да није од корѣна глагола ковати (испоређи коваран); ако је туђа рѣч, могла би постати од мађзар. *kivánni*, љелети, или од pers. *kín*, tur. *kin*, мрѣња, пѣзма, непријатељство. – У наше вријеме“, Rj. V, 20] = *кѣуѣћ* [„који кипи... rus. кипучій... јавља се од XVI вијека... *kipuć* (*kipućan*) љовек где је јако срдит“, Rj. V, 3], *кѣуѣћан* + *ѣван*; *кѣпјети* значи „у пренесеноме или у метафориѣкѡме смислу, дражити се, љестити се, мамити се (најѣшеће од љутине, али и од којег другог љестокѡга осјећања душевнѡга, n. p. од страха, љелје itd.“, Rj. V, 1). Да су речи гњев и кипјети долазиле заједно види се и из примера: „*sav* у гњеву *kipi*“, Rj. V, 1. Пошто ова метафора врло добро исказује ово душевно стање, она се исказује и речју узаврети, па те две речи долазе као таутологија у примеру: „*Miloš Obrenović* у овој посланици јест узаврео и uskipljeo на *Vuka*“, Iv. Br. II, 683.

112) *домѡхнѣиши*, *домѡхнѣишѡм* [„у наше вријеме говори се у Dubrovniku са значењем: доћи махнѣтајући, као махнѣ (трѣећи, скачући, вичући)“, Rj. II, 618] = *доћи*, *дошрѣаши* + *махнѣиши*; т. ј. дотрчати махнѣтајући.

113) *дочаравѣши*, *дочаравѡм* (у Rj. није забележен; налази се и у Змајевој „Песми о песми“) = *доводиши* + *чаравѣши*, *очаравѣши*, т. ј. доводити у свијест чаробне слике као чарањем, очараванњем.

114) *забројуши се* („у бројенју као заборавити што или заборавити се, забунити се, погрѣшити“, Iv. Br. II, 763) = *забунѣши се* + *бројуши*, т. ј. забунити се бројећи.

115) *зайѡмагаши*, *зайѡмажем* („повикати: помагајте!“ С. Рј. 198) = *зазиваши* + *ѣмагај*, помагајте, т. ј. зазивати помоћ вичући: помагајте. После се и само помагати почело употребљавати у значењу „повикати: помагајте!“ С. Р. 553.

116) *засједати*, *засједѡм* се („као сјдећи остати гдјегод за дуго. n. p. kudgod ide svagdje zasjeda“, Iv. Br. II, 813) = *задрѣжати се*, *задрѣжѡм се* + *сјдѡм*, *сјдедам*, т. ј. задржати се негде седећи.

117) *издијелиши*, *издијелим* некога („*sve* podijeliti... оставити без дијела“, Rj. IV, 156) = *изосѣавѣши* + *дијелиши*, т. ј. дијелећи некога изоставити.

118) *клевѣндаши*, *клевѣндѡм* („*vidi* клеветати. – У наше вријеме у Lici“, Rj. V, 63) = *клевѣшавѣши*, *клевѣшѡм* + *кундурѡвѣши*, *кундурѡвѡм* [„много брбљати (најѣшеће зло говорити) о туђѣм послѣма“, Rj. V, 785].

119) *наврѡниши се*, *наврѡним се* [„*navaditi* се... Prostoga glag. vraniti (se) по свој прилици нема; слоѣени навранити (se) изведен је од основе именује врѡн (т. ј. гавран) или врѡна те

znači: navaditi se, kao što se navade vrani (vrāne) dolaziti kamo“, Rj. VII, 757] = *navadišiši se*, *navadišim se* (научити се, навикнути се) + *vran*, *vрана*. Да су овде и речи долазиле заједно види се из примера: „Sadila Mara vinograd, navadi joj se vran gavran, ozoba Mari vinograd“, Rj. VII, 726; овај глагол има и значење згрнути се [„zgrnuti se, kao što se zgrću vrani (vrane) na pr. na strvinu“, Rj. VII, 757]; у оваквом случају он постаје мешањем глагола *nakupišiši se* („nakupi se oko njeга do šest stotina junaka“, Rj. VII, 409), *zirnušiši se*, *слећи се*, *напасши* + *vрана* („što ste se na nas navranili kao vrane na strvinu?“ Rj. VII, 758).

120) *navdvišiši se*, *navdvišim se* („pf. zaviriti nad čim ... Kad se navdvi nad sanduk“, Rj. VII, 312) = *navdnišiši se*, *navdněsishi se*, *navdněsēm se* („Nadnesi se nad bunar nad vodu te ćeš svoje ogledati lice“, Rj. VII, 312) + *virišiši se*, *virim*, т. ј. наднети се и завирити.

121) *oblějšiši se*, *oblějšim se*, *oblějšavaišiši se*, *oblějšavam* („legavši sa ženskom glavom obljubiti je“, Rj. VIII, 333) = *oblъubišiši se* + *lejšiši se*.

122) *obljěkolišiši se*, *obljěkolim se* („navezati se, navrsti se. Jamačno je ista riječ, koja objekoliti se, ali je nejasno – li – ... Ovi isti što su se oko tebe obljěkolili. Ljubiša prip.“, Rj. VIII, 337) = *objěkolišiši se*, *objěkolim se* + *obljěšiši se*, *obljěšim se* („Igrači okolo njeга obljěću“, Rj. VIII, 338), т. ј. objekoliti се око кога обљјетајући га. Овде се могао мешати и глагол окупити се око кога.

123) *ozlъedišiši se*, *ozlъedim se* („najediti, ojediti. Od o – zlojediti; prostome glagolu valjada nema potvrde. Može se pisati i izgovarati takoder ozlojediti, kako je jediti i ijediti, – najediti ... види ozlovijediti“, Rj. IX, 517) = *ozlъovoljšiši se*, *ozlъovoljšim se* („učiniti koga zlovoljna, a to može biti: ožalostiti, rasrditi“, Rj. IX, 518) + *jedišiši se*, *ijedišiši se*, *naijedišiši se*, *naijedišim se*.

124) *ozlъovijedišiši se*, *ozlъovijedim se* [„isto što ozlovijediti, ozlojediti s glasom – v –, o kojemu види kod medvjed (treba uzeti na um, da je glag. jediti ili ijediti istoga korijena, koji je u jesti – jedem, u ijediti ili uijediti)“ Rj. IX, 518] = *ozlъovoljšiši se*, *ozlъovoljšim se* + *jedišiši se*, *najedišiši se*; дакле је постао на исти начин као и озлоједити, само је из глагола озловолјити ушао и глас *v*, који још боље свједочи о постанку и једног и другог глагола путем мешања.

125) *oiјasishi se*, *oiјadnem se* („oklevetati, ozloglasiti ... Opadnuću vas sve kod vezira“, Rj. IX, 27; „Pred svijetom opadajući drugoga čovjek ruži sam sebe“, Rj. IX, 14) = *oklevěšiši se*, *ozloglasishi se*, *obiјedišiši se*, *okrivishi se* + *naiјadnušiši se*, т. ј. напакнути некога окривљујући га.

126) *podliгaišiši se*, *podliгaim se* („obvezati se ... govori se u Lici na pr. posudiću mi novaca, ako se ti za nj podliгаш ... Načinjeno od obliгati se ..., pa se ob – shvatilo kao pri-

jedlog, i mjesto njega je uzet prijedlog pod. U Lici se govori i impf. podligavati se...“; Rj. X, 255) = *пошћисаши се* + *облигаши се*, т. ј. потписавши се облигати се (обавезати се). Кад би се и претпоставило да је *под* добивено заменом место предлога *об*, морали бисмо се опет питати, зашто је об замењено предлогом *под*, тим више што се не каже подвезати се (у овоме смислу), него обавезати се. Глагол *пошћисаши се* може и сам значити обавезати се, т. ј. „potpisati se kome pristajući uza nj, predajući mu se, obavezujući mu se“ (Rj. XI, 177), а то је добивено без мешања, путем елипсе: у примеру: „Који се бijaše vlastitom rukom đavolu potpisao“ (ibid.) изостављено је: „испод писмене изјаве у којој је била написана обавеза да ће му служити“. За добивање оваквог смисла овог глагола било је потребно постојање и познавање правне конвенције: кад се испод неке изјаве потпишемо, да је тиме признајемо као своју. Због оваквог довођења у везу са потписивањем добио је и глагол *јамчиши* префикс *под*, па се каже: *подјамчиши се*, *подјамчим се*, *подјемчиши се*, што је постало од *јамчиши*, *јемчиши* + *пошћисаши се*.

127) *прозвјждаши* у Дубр. у стиху: „фёртик штрика прозвјжда машина“, т. ј. готова је пруга, пројурио је са звиждуком воз) = *проћи*, *пројуриши* + *звјждаши*. Слично је направљен и глагол *прошакѣшаш*, *прошакѣшам* (у Дубр.) са значењем: проћи ударајући тацима (– етати као у глаголима: клепетати, звекетати, лупетати).

128) *слејршишаш* се, *слејршиш* се („isp. lepršati se... To ne bile tri tice goluba, van to bile tri bijele vile, sleprštaše s', pa rožuberkaše“, Iv. Br. II, 424) = *скүйиши се*, *слѣшјети се* („Ptice... sletile se na nju“. Iv. Br. 424) + *лејршаш* се, *лејршиш* се + *лејѣшаш*, *лејѣше*. Највероватније је да је прво постао глагол лепршати се од *лејрш* се + *лејѣшаш*.

129) *срѣкшаш* се, *срѣкш* се („svinje se srokću, t. j. rokcuci strče se. v. impf. prosti roktati“, Iv. Br. II, 462) = *скуүйиши се* + *рокшаш*, т. ј. скупити се уз роктање, рокћући.

130) *ујројасшиши се*, *ујројасшим се* („vidi upropastiti se, uranjiti se, preneraziti se, isp. prepasti se“, Iv. Br. II, 655) = *ујлашиши се*, *ујрошиши се*, *ујашиши се*, *јрејасши се* + *јројасш*, т. ј. уплашити се гледајући пропаст, или мислећи да је ту пропаст. Сличан је и глагол *зайрејасшиши*, који је постао мешањем глагола препастати се и зачудити се, можда и глагола упропастити се.

131) *вребаци*, *врејца* [„mjesto vrabac govori se oko Gline, i sve iz ove riječi dovedene, kao vrebica, vrepčji it.d.“; Iv. Br. II, 746; у „Gram.“ стр. 45 Маретић каже: „Нејасно је е и vrebac (dijaleктички мјесто vrabac“)] = *врабац* + *вребаш*; реч се довела у везу са речју вребати, јер врапци падају око места где се налазе отпаци од круха и сличних намирница

и вребају да дохвате кљуном, а падају и око људи у пољу, када сију, па је одатле пословица: Ко се боји врабаца, нека не сије просо.

132) *Грбљичић* [„prezime. – U Crnoj Gori XVIII. vijeka (u narodnoj pjesmi našega vremena). – isporodi Grbičić. Već na kulu Zana Grbljičića“, Rj. III, 3844] = *Grbičić* [„prezime. – Od XVI vijeka ... Glavom sina Zana Grbičića (vidi Grbljičić)“, Rj. III, 394; „име старе которске властоске породице Болица; овога Зану (Ивана) Г. Млечићи поставише за гувернера у Ц. Г.“ („Гор. Виј.“, Решетаров коментар, ст. 1440)] + *Грбљанин*. Пошто је Грбичић био из Котора, довело се његово презиме у везу с Грбљом, који је близу Котора.

133) *месирача* (у значењу мисирача говори се у Б. Луци) = *мисирача* („нека bundeva prozvana po Misiru, kao da je odande ... Cucurbita melopepo“, Rj. VI, 760) + *месо* („meso u zrela voća, t. j. onaj meki dio, koji se jede“, Rj. VI, 611), *меснаш* („о воћу“), јер је реч изазвала представу меснатог дела бундеве.

134) *підчашница* („као пјесмица што се пјева из чашу... и Belinu i Stuličevu rječniku navodi se primjer iz Hektorovića ... oba su leksikografa krivo pročitali i štampali Hektorovićevo – s – kao – š –“, Rj. X, 161) = *почасница* („zdravica u obliku pjesmice, koja se pjeva kome u počast, Rj. X, 159) + *чаша*, јер су се ове песме певале уз чаше у почаст („u radosti slavnoj dosti njoj napija počasnice“, Ibid.).

135) *риџовка* („upravo hridovka, t. j. zmiја, koja se drži hridi“, Маретић „Gram.“, стр. 305) = *риџовка* [(„u Srbiji u Golupcu) šarena zmiја oko jednoga aršina dugačka ...; pelias berus ... cf. šarka“, Iv. Br. II, 345)], *хридовача* („vrsta otrovne zmiје. – U naše vrijeme u Srbiji u okrugu niškom ... isporodi crnokrug, kamenjarka, klječatak, hridovkinja“, Rj. III, 695) + *риџ*, *риџаш*.

136) *бусија* [„zasjeda od tur. pusu (istoga značenja) od XVI vijeka ... mjesto gdje je zasjeda ... Ter zasida u busije po gorici“, Rj. 7, 44] = тур. *pusu* + *бусење*, *бус* (као грмић или шеварић... U jedan bus trave njega skrovito postavije“, Rj. I, 743). Овде се мислило на бусење из којег је могла „zasjesti tajno“ бусија. Да се ова реч доводила у везу са бус показује и значење речи бус под 3: „bus, f. vidi busija ... Naglom ga omutio zloglas izdač s tamne busi“ (Rj. I, 743).

137) *верџесија* (= вересија) = *верџесија* + *виџра* („dati kome što na vjeru ... poček, veresija“, Iv. Br. II, 725).

138) *криб* („vrsta mreže za lovljenje ribe, grč. γρίπος, isporodi grip.“ ... U naše vrijeme u Crnoj Gori ... velika mreža kojom se po blatu skadarskome hvata riba“, Rj. III, 425) = *криб* (= *криб*) + *риба*.

139) *ђурђеван* (= јоргован, јергован; у Леп) = *јергован* („od pers. tur. *erghevân*... *Syringa vulgaris*“, Rj. IV, 599) + *ђурђево* (ђурђево цвијеће ит.д.), јер ово цвеће цвета о Ђурђеву дану.

140) *кѠлушиѠар*, *кѠлушиѠра* („*vidi klaustro* ... *koluštar fratarski „claustrum“*“, Rj. V, 219) = *кѠлѠусѠро*, *кѠлѠиѠар* + *кѠлудар* (κολόγερὸς), *колудрица*, јер у клоштрима живе колудри (= фратри) и колудрице (*dumpe*).

141) *крѠиѠур*, *крѠиѠѠра* [„*vidi jorgan*. Od tal. *copritore* (може бити и далматска riječ, *vidi kelomna*). – Od VII. vijeka“, Rj. V, 627] = тал. *copritore* + *крѠа* („*komad kakvoga tkanja*“). Рече се од шале: „идем у крпине“ место: „идем спавати“ (у постељу).

142) *леѠеза*; *леѠезе*, *леѠезеѠа* („*sprava kojom se čeljade hladi mašuci*. – Od tur. *jelpeze*“, Rj. VI, 11) = тур. *jelpeze* + *леѠеѠиѠи* („*mahati ili uprav treptjeti krilima* ... *Lepirica lepeće*“, Rj. VI, 11), јер се лепезом прави покрет сличан покрету крила. Ова је реч могла добити овакав облик и метатезом гласова *e l*, али је довођење у везу лепезе са лепетањем крила могло дати повода за ту метатезу. На такав је начин и у речи крпатур дошло до метатезе.

143) *љекѠр*, *љекѠра* (= ликер; у Леп.; од тал. *liquore*; у Конавлима *ликѠѠр*) = *ликѠор* + *лиѠек*. Реч је доведена у везу с речју *лиѠек*, јер се мислило да такво пиће може послужити и као лек.

144) *менђуѠа* („*isto što menđuša*“, Rj. VI, 601) = *менђуѠа* [„*iz tur. (pers.) ménğuš*“, Rj. VI, 601] + *уѠо*, јер је минђуѠа у вези с уѠом на којему се налази, а и у говору је долазила у везу с речју *уѠо* као што се види и из примера: „*izgubila sam iz desnoga uha menđušu*“, Rj. VI, 601, али је ипак реч *менђуѠа* остала у широј употреби, јер се и она по облику слагала са речју *уѠо* у плуралу, а с том је речју и у говору долазила, као што се види из примера: „*Iz ušiju izvadi menđuše*... *Uši jedne četvere menđuše*“, Rj. VI, 601.

145) *мрѠѠѠуѠа* („*dunja, gunja* ... *Iz tal. riječi istoga značenja mela cotogna*. *Razvoj će biti ovaj: melkatunja, merkatunja, mrkatunja* ... *s naznakom da se govori u Dubrovniku* ... *učeno lat. ime Cydonia vulgaris*“, Rj. 64) = тал. *mela cotogna* + *мрѠ*, због боје незреле дуње“. Бернекер ову реч изводи из *mèla cōtōnēā* („*sran. melocoton*“, Sl. Wört. 299), али прелаз *el* у *er* остаје код њега непротумачен.

146) *ѠравѠлеѠа* [тал. *privilegio* „*старе књиге, као на другим мјестима књиге староставне (privilegium)*: „*Али право правилеѠа кажу*“, Rj. XI, 580] = *ѠравѠо* („*ovlast, povlastica, koju ko ima*“, Rj. XI, 412), *ѠравиѠа* + *ѠривилеѠѠо* („*možda priviledžo*“, Rj. XII, 213).

у споменутом случају резултат погрешке дао је смисао који је сам по себи смешан, јер реч смрделе добива шаљиво значење: сарделе се исмевају као јело и приказује се као да и њихов сам назив значи да смрде. Ово је био главни узрок смеха. Под другим приликама могли су ову реч они који су јој се смејали и касније од шале понављати. На сличан је начин вероватно постала реч *смрдуље* од *петрдуље* („petroleum. U Kostajnici sam u dućanu slušao od graničara osobito od onih iz Rujevca i Žirovca gdje ištu smrdoulja“, Iv. Br. II, 437; petrđulje, n. isto što petrolej... govori se u Lici“, Rj. IX, 826); прво се можда употребљавала од шале, а после, као и многе друге речи, изгубила шаљиво значење.

Реч смрдела добила се у споменутом случају зато што су се у једној истој реченици налазиле и реч сарделе и реч смрде. Имао сам прилику да чујем и други случај у којему друга реч није долазила у говору, него се само на њу мислило. Јурио је воз у којему су се возили ученици првог разреда гимназије на екскурзију. Један од ученика рекао је: „а, што јури коломотива!“ На питање о тој речи ученик је одговорио да је то тако случајно изговорио и да нигде није чуо да се та реч тако говори. У овом случају ученик није мислио да изговори реч коло, али је у својој фантазији видео читаву локомативу с котачима који су се окретали и својом се лупом наметали пажњи; слика котача изазвала је реч за коју је везана у памћењу, и та реч се помешала с речју локомотива; ово се мешање у толико лакше извршило што је било потребно само извршити метатезу гласова *k* и *л*, да се то постигне. У обадва случаја ради се о погрешци у колико се гледа на језик као на нешто у што се не сме дирати и што се мора пасивно репродуцирати, али у колико се на језик гледа као на нешто што се непрестано мења и што има да захвали своје постање, па према томе и своје постојање, том мењању, оне не претстављају погрешку него стварање. И оне речи у којима се мешањем није добио никакав нови смисао могу се сматрати као резултат стварања у језику, јер такве речи, кад се утврде чешћим понављањем, представљају градиво за које се временом везују нова значења.

Резюме

СКРЕЩЕНИЕ СЛОВ И НАРОДНАЯ ЭТИМОЛОГИЯ

Васо Томановић

От № 1 по № 94 находятся скрещения слов главным образом без перемены значения. В № 95—152 произведена перемена в значении. В этих случаях мы имеем дело с ошибкой, если язык считать чем то неприкосновенным, что должно быть пассивно воспроизведено; но если считать язык безпрестанно меняющимся, обязанным этой перемене своим возникновением и следовательно своим существованием, они представляют не ошибку, а творчество. И те слова, в которых скрещением не получен никакой новый смысл, можно считать результатом творчества в языке, ибо такие слова, утвержденные частым повторением, представляют материал с которым временем связываются новые значения.

Résumé

LE MÉLANGE DES MOTS ET L'ÉTYMOLOGIE POPULAIRE

par

Vaso Tomanović

Du numéro 1 au numéro 94 sont cités des mots transformés par contamination, sans changement de signification. Du numéro 95 à 152 se trouvent des mots dont la signification a changé. Dans ces cas, il serait question d'erreurs de langage, si nous considérons une langue comme quelque chose d'immuable dont les mots et les formes doivent se reproduire passivement; mais si nous faisons remarquer qu'une langue est sujette à des transformations auxquelles elle doit son origine et par suite son existence, ces changements ne représentent pas des fautes, mais des créations. Et même là où la contamination n'a pas apporté de sens nouveau, on peut considérer les mots transformés comme le résultat d'une création de la langue, car de tels mots, fixés par une répétition constante constituent une matière capable de fournir, avec le temps, de nouvelles significations.